

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83329,Morozewicz-Jozef-Marian.html>
29.05.2024, 23:19

Morozewicz Józef Marian

MOROZEWICZ Józef Marian (7 III 1865, Rzędziany, Łomżyńskie – 12 VI 1941, Warszawa), mineralog i petrograf, geolog. Pochodził z rodziny ziemiańskiej. Syn Augustyna i Weroniki z Puchalskich.

Do szkoły początkowej miał uczęszczać w Tykocinie, po czym w 1874–84 uczył się w gimnazjum klasycznym w Łomży. W latach 1884–89 studiował na oddziale przyrodniczym Cesarskiego Uniw. Warszawskiego zrazu botanikę, a później nauki mineralogiczno-petrograficzne – stał się jednym z najlepszych uczniów prof. A. Lagorii. Tamże w 1889 uzyskał stopień kandydata na podstawie rozprawy *Opis mikroskopowo-petrograficzny skał wybuchowych wołyńskich i granitów tatrzańskich* (1891), po czym otrzymał stypendium uniwersyteckie (ze środkami na badania w Tatrach i na Śląsku) w celu przygotowania się do profesury (do 1893). Pracował nadal nad krystalinikiem Wołynia (praca *K petrografii Wołyni*, 1893). W 1893–97 był kustoszem Gabinetu Mineralogicznego macierzystej uczelni i nadal pogłębiał rozpoznanie zróżnicowania petrograficznego skał krystalicznych.

Badania terenowe, dzięki wsparciu T. Chałubińskiego, M. prowadził częściowo ze środków Kasy im. J. Mianowskiego. Od początku pobytu w Tatrach wspierał utworzenie Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem, organizując tam pierwszą wystawę geologiczną. Współtwórcą tej placówki był A. Schultze, przemysłowiec warszawski. W swojej hucie szkła na Pradze przeznaczył jeden z pieców do studiów eksperymentalnych. M. dokonywał w nich badań nad powstawaniem minerałów. Uzyskane wyniki ogłosił w pracach z 1897: *Opyt nad obrazowaniem minierałów w magmie oraz Experimentale Untersuchungen über die Bildung der Minerale in Magma*. Doświadczalnie potwierdził w nich wnioski z prac poprzednich o zróżnicowaniu chemicznym

magm skorupy ziemskiej.

W 1894 M., na zjeździe geologicznym w Szwajcarii, został zaproszony przez wybitnego geologa rosyjskiego F.N. Czernyszewa do udziału w wyprawie badawczej na Nową Ziemię. Dla M. pobyt na Północy był kolejnym sukcesem. Wyniki badań ogłosił w artykułach z 1896 *O naucznej ekspedycji na Nowoję Ziemlę letom 1885 goda* oraz *Z dalekiej północy* („Wszechświat”). W nagrodę kurator warszawski skierował M. do Komitetu Geologicznego w Petersburgu. M pracował tam w 1897–1904, pozostając w stałych kontaktach naukowych z polskimi przyrodnikami Warszawy, Krakowa i Lwowa (liczne publikacje, tłumaczenia podręczników z języka niemieckiego itp.).

W Rosji M. był głównie geologiem terenowym. W 1897 dokonał rozpoznania terenu linii kolejowej Jekaterynburg–Czelabińsk. Badania na Uralu, zwłaszcza słynnej Magnitnej Gory, kontynuował w 1900. W latach 1898–99 i 1901 wiele uwagi poświęcił rozpoznaniu geologicznemu pobraża Morza Azowskiego i wydał na ten temat kilka publikacji. W tym terenie bywał także później i najbardziej pełne wyniki ogłosił w rozprawie *Marupulit i jego krewniaki* (1929). Do owocnych poznawczo należała wyprawa w 1903 na Wyspy Komandorskie na Morzu Beringa, związana z ustaleniem charakteru występujących tam rud miedzi. Wyniki drukował w Rosji i w Polsce (*Komandory – studium geograficzno-przyrodnicze*, 1925). Przy tym wszystkim był obecny w polskim życiu naukowym, m.in. zachęcał innych Polaków z Komitetu Geologicznego do ogłaszania prac po polsku. Rocznicę urodzin wieszczą utrwalił np. artykułem *Granit w pomniku Mickiewicza* (1899).

W 1904 M. został profesorem mineralogii i petrografii UJ w Krakowie (po przejściu na emeryturę F. Kreutza). Pracując tam do 1919 i stworzył znaczący ośrodek specjalistyczny, nastawiony głównie na badania Karpat i polskiego średniogórza (w tym zaboru rosyjskiego, a w czasie I wojny światowej – terenów okupowanych przez Austro-Węgry). Do uczniów i współpracowników M. należeli: Kreutz, Z. Rosen, S. Małkowski, P. Radziszewski, W. Pawlica, C. Kuźniar i in. Zajmowali się oni skałami krystalicznymi i osadowymi. W

publikacjach M. z tego okresu inspirujące znaczenie miały prace: *Z mineralogii i petrografii Tatr* (1909) oraz *Granit tatrzański i problem jego użyteczności technicznej* (1914).

Od 1912 przewodniczył Komitetowi Organizacyjnemu Akad. Górniczej w Krakowie (otwarcie w 1919). Jednocześnie dążył do utworzenia Państwowego Inst. Geologicznego. Zorganizował go w 1919 i kierował nim do 1937, realizując tam pilne zadania badawcze kraju, m.in. sporządzanie mapy w skali 1:100 000.

M. miał tendencję do wprowadzania nazw minerałów (m.in. staszycyt, lubeckit) i skał (mariupolit). Większość z nich okazała się odmianami już wcześniej opisanych.

M. był od 1902 członkiem AU (później PAU), doktorem honoris causa UJ (1910) i PW (1930) oraz pierwszym przewodniczącym Ligi Ochrony Przyrody (1928).

PSB (Z.J. Wójcik); SBTP (Z. Wójcik); Śródka; Fleszarowa; Słabczyńscy.

S. Małkowski: *Józef Morozewicz. W dziesięciolecie zgonu 1941–1951*, „Wiadomości Muzeum Ziemi” 1952, t. 5; J. Morozewicz: *Dzieje Polaka w zaborach i odzyskanej ojczyźnie (1865–1937)*, Warszawa 1937; Z. Wójcik: *Józef Morozewicz. Uczony i współorganizator Akademii Górniczej w Krakowie*, Kraków 2004; dokumenty w Archiwum Muzeum Ziemi PAN w Warszawie, Archiwum PAN/PAU w Krakowie, Archiwum Senackie UJ; tablica pamiątkowa w Państwowym Inst. Geologicznym w Warszawie.

Zbigniew Wójcik